

A Magyar Helsinki Bizottság véleménye a büntetőjogi tárgyú és ehhez kapcsolódóan egyéb törvények módosításának tervezetéről

2023. október 25.

A Tervezetre vonatkozó észrevételek

A Magyar Helsinki Bizottság A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (a továbbiakban: Bv. tv.) átfogó módosítása tervezetének előző változatát részletesen véleményezte és benyújtotta a minisztérium számára. A beadvány szövege a következő oldalon elérhető: https://helsinki.hu/wp-content/uploads/2023/04/MHB_eszrevetelek_bv_tv_mod_230420.pdf. A véleményt, tekintettel arra is, hogy a jelenleg elérhető módosított változat a korábbiakkal részben azonos, fenntartjuk. A jelenleg társadalmi egyeztetésen lévő tervezet szövegében történt változtatások alapján a korábban benyújtott véleményt az alábbiakkal egészítjük ki.

1. Általános észrevételek

A **szakmai és társadalmi egyeztetés**, a jogszabálytervezetek kialakításának elengedhetetlenül fontos elemei az olyan események, mint a 2023. október 17-én az Igazságügyi Minisztérium, a Magyar Ügyvédi Kamara és a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága által közösen szervezett „A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény elfogadásának 10. évfordulója és a folyamatban lévő reformok” című szakmai konferencia. Előremutató és a jövőben is követendő gyakorlatnak tartjuk az ilyen és ehhez hasonló események megszervezését, amelyen a teljes szakmai spektrum, így a jogszabályok által közvetlenül érintettek is (fogvatartottak és hozzátartozóik) is bevonásra kerülnek.

A Tervezet pozitívuma, hogy nagy hangsúlyt fektet az elítélt szükségleteihez igazodó reintegrációs programok biztosításának fontosságára, valamint az tükröződik benne, hogy a **progresszív rezsिमrendszer** átlátható, emberséges és valódi reintegrációs munkán alapuló működtetése elemi érdeke a fogvatartottaknak, a családtagjaiknak, a büntetés-végrehajtás személyi állományának és végső soron az egész társadalomnak.

A Magyar Helsinki Bizottság (MHB) üdvözli a speciális prevenció büntetés-végrehajtásbeli és a progresszív rezsिमrendszer dinamikusabb, a fogvatartotti szempontjából jól követhető és egyértelműbb előmeneteli rendszert biztosító reformtörekvéseket. Ugyanilyen fontosnak tartjuk azt, hogy a jogszabályok gyakorlati megvalósulását rendszeres és szakszerű **utánkövetéssel** lehessen vizsgálni, és egy jól működő garanciarendszer reagáljon az azokkal való esetleges problémákra, ezekre valódi megoldásokat kínálva.

Egy progresszív rezsिमrendszer működtetéséhez elengedhetetlenül szükséges a könnyen és általánosan elérhető, jól működő reintegrációt célzó szakszerű intervenciók programokon túl az, hogy a fogvatartottak és hozzátartozóinak lehetősége legyen a természetes, a börtön falain kívül eső világ feltételeihez lehető legközelebb eső módon közvetlen kapcsolatot tartani. Ehhez egyebek mellett hozzá tartozik a fizikai érintkezéssel megvalósított látogatófogadás, valamint az összes, intézetelhagyással járó kapcsolattartási forma rendszerszintű megfelelő működése. Kritikusan fontos, hogy a reintegrációs programok, valamint a közvetlen kapcsolattartási lehetőségek ne csupán elméleti lehetőségként

létezzenek a törvényben, hanem valóban elérhető lehetőségként jelenjenek meg a fogvatartottak számára, hiszen tudományos kutatások sora bizonyítja, hogy az egyik legjelentősebb motivációt ezek jelenthetik. Minden szakember számára egyértelmű, hogy a börtön falain kívül létező világgal való érintkezés egyrészt a legfontosabb próbája, másrészt elengedhetetlen feltétele a reintegrációnak. Jelenleg azt látni, hogy alacsony intenzitással működnek a reintegrációs programok, valamint rendkívül alacsony számban van lehetősége a fogvatartottaknak a közvetlen kapcsolattartási formák igénybevételére. Figyelmet kell fordítani ezek rendszerszintű megfelelő működtetésére.

1.1. Adatok a közvetlen érintkezést lehetővé tévő kapcsolattartási formák kihasználtságáról

1.1.1. A családi látogatófogadás: szinte senkinek nem vehető igénybe¹

A jelenleg hatályos szabályozás szerint a családi látogatófogadás az egyetlen olyan látogatási forma, ahol a fogvatartott és hozzátartozója fizikailag egy térben érintkezhet egymással. Tapasztalataink szerint a koronavírus járvány óta jellemző az egész büntetés-végrehajtási rendszerben, hogy a fogvatartottak inkább be sem adják a családi látogatás iránti kérelmüket, mert egyrészt a személyi állomány tagjai inkább lebeszéli őket, másrészt azért, mert a tapasztalat szerint azt úgysem engedélyezik. Az alábbi táblázatban a statisztikai adatok szintjén látszik, hogy mennyire alacsony kihasználtsággal működik a családi látogatófogadás intézménye. Az alábbi számokat a fogvatartottak számához képest kell vizsgálni (mely 2022 augusztusa és 2023 júniusa között 18 és 19 ezer között alakult), amelyhez képest elenyésző számban jutottak családi beszélőhöz a fogvatartottak (egy hónap alatt legfeljebb 29 alkalommal a teljes bv. rendszerben).

Kérelmek és engedélyezett családi látogatófogadások száma 2022 augusztusa és 2023 júniusa között²

Időszak	Kérelmek száma	Engedélyezett
2022. augusztus 1. és december 31. között	7	0
2023. január	1	0
2023. február	0	0
2023. március	10	10
2023. április	8	8
2023. május	29	29
2023. június	28	28

1.1.2. Látogatófogadások: fejenként 1,5 alkalom³

A fogvatartotti átlaglétszám 2023. január 1. és június 30. között 19 263 fő volt. Ez azt jelenti, hogy ebben az időszakban a fogvatartotti átlagpopuláció 22-23 százaléka fogadott látogatót. Az alkalmakat elosztva a fogvatartottak számával az jön ki, hogy egy fogvatartottra 1,4-1,5 látogatás jut, tehát közel minden második fogvatartott tudott kétszer látogatót fogadni 2023 első felében, minden első fogvatartott pedig csupán egyszer.

¹ A BVOP adatszolgáltatása az MHB közérdekű adatigénylésére 2023. március 27-én (iktatósz.: 30500/1347/2023), valamint 2023. szeptember 4-én (iktatósz.: 30500/4293/2023).

² A BVOP adatszolgáltatása az MHB közérdekű adatigénylésére 2023. március 27-én (iktatósz.: 30500/1347/2023), valamint 2023. szeptember 4-én (iktatósz.: 30500/4293/2023).

³ Uo.

Hónap	Fő (fogvatartott)	Alkalom
január	4 192	6 061
február	4 211	6 055
március	4 351	6 240
április	4 289	6 087
május	4 439	6 403
június	4 434	6 492

1.2. Eltávozás-kimaradás, reintegrációs eltávozás: szinte egyáltalán nem alkalmazott⁴

	Eltávozás			Kimaradás		
	Kérelmek (fő)	Engedélyek (fő)	%	Kérelmek (fő)	Engedélyek (fő)	%
2022.05.01-07.31.	23	1	4%	7	0	0%
2022.08.01-12.31.	34	4	12%	5	1	0%
2023.01.01-01.31.	0	0	-	0	0	-

A BvOP által adott adatok szerint a korlátozások feloldása után, 2022. május 1. és július 31. között 30 fogvatartott kért engedélyt rövid intézetelhagyásra, ebből egyetlen fogvatartott számára engedélyeztek eltávozást. Ez az egy személy hat alkalommal mehetett ki a börtönből, négyszer három napra és kétszer négy napra, azaz összesen 20 napra. A törvény szerint a legenyhébb rezsimben fogva tartottak is évente legfeljebb 15 napot tölthetnek távol a börtönből. Az adatokból látható, hogy az eltávozás és kimaradás nem valós lehetőség a fogvatartottak számára.⁵

Reintegrációs eltávozás iránti kérelmek 2023. január 1. és június 30. között⁶

Fogvatartottak száma, akik kérelmeztek (összesen)	Engedélyezett (fő/kérelem)
89	7/15

Fontosnak tartottuk a reintegrációs eltávozás mint új jogintézmény alkalmazásának gyakoriságát megvizsgálni. Az adatokból kiderül, hogy legelőször áprilisban, a bevezetést követő 4. hónapban alkalmazták. Összesen 2023. január 1. és június 30. között 89 fogvatartott kérelmezte azt, de ebből 7 főnek 15 kérelmét engedélyezték. Ezek egyelőre nagyon alacsony számok.

A bemutatott adatok alapján világos, hogy a fogvatartottak számára bizonyosan motivációs erővel bíró jogintézmények jelenleg meglehetősen ritkán, szinte nem alkalmazottak a büntetés-végrehajtás által. Az új rezsimrendszer kétségtelen feladatának kell lennie annak, hogy ezeket a jogintézményeket egyrészt motivációs eszközként, másrészt a reintegrációt elősegítő módszerként ténylegesen elérhető módon alkalmazza. Ennek hiányában a szegmentálás érelmét veszti, nem lesz érdemi különbség az egyes kategóriák között. Az alkalmazásra vonatkozó statisztikai adatok jól fogják tudni szemléltetni, hogy a novella képes volt-e elérni a progresszivitás célját. Ennek vizsgálatához elengedhetetlen a bevezetést követő gyors és adatokkal ellenőrzött utánkövetés, amely lehetővé teszi egyben a kiigazítást is, amennyiben szükségesnek mutatkozik. A rendszer működőképessége kétségtelenül az állomány partnerségén múlik, amely együttműködése hiányában nem képzelhető el érdemi előrelépés.

⁴ Uo.

⁵ Bővebben ld.: <https://helsinkifygelo.444.hu/2023/07/03/19-ezer-rab-kozul-csak-egy-kapott-kimenot-a-bortonbol>

⁶ Uo.

* * *

A bemutatott statisztikai adatok és az MHB-hoz érkező panaszok alapján a tapasztalat eddig azt mutatta, hogy amennyiben nem cogens, hanem megengedő volt egy szabályozás, akkor a bv. rendszer a lehetőségek korlátozása tekintetében meglehetősen széles körben járt el, a kedvezmények megszerzése rendszerint jelentős akadályokba ütközött, a rendszer a természetes jellegén túlmenően is túlkorlátozó és represszív volt. Félő, és a rendszerrel szemben jelenleg az érintettek által érzett nagyfokú bizalmatlanság alapján elképzelhető, hogy ha van lehetőség eltérni a főszabálytól, akkor erre sor fog kerülni. Így álláspontunk szerint a bizalom megerősödéséig a lehető legkevesebb kivételt, a főszabálytól való eltérés lehetőségét indokolt engedni a normaszövegben, valamint garanciákat szükséges beépíteni. A kedvezményeket biztosító jogintézmények alkalmazása esetén várható az érintettek bizalmának megerősödése, amely bizonyosan nemcsak a fogvatartottak és hozzátartozóik, hanem a bv. rendszer, a személyi állomány érdeke is.

A progresszív rezsimszabályozás alkalmazásának fontos garanciája lehetne, hogy ha az érintett fogvatartotti populáció száma alapján meghatároznák az egyes jogintézmények alkalmazásának szükséges arányszámát (pl. legfeljebb hány fogvatartottat lehet az eredeti rezsimbesorolástól szigorúbbra sorolni, minimum hány fogvatartottnak kell eltávozást biztosítani, hány főt befogadó reintegrációs programot kell biztosítani, HSR-en intézetelhagyások száma, stb.), amelytől csak indokolt módon lehet eltérni. Fontos lenne értékelni, ha az intézet a lehető legtöbb alkalommal eredményesen, a biztonságot nem veszélyeztetve alkalmazta a kedvezményeket, ezzel elősegítve a társadalmi visszailleszkedést és biztosítva az egyéni bánásmódot. Ezzel analóg módon a feltételes szabadságra bocsátás arányainak indokolatlan beszakadására, a reintegrációs őrizet elenyésző arányszámára is figyelemmel biztosítani lenne szükséges azt is, hogy bizonyos számú kreditpont, vagy előrehaladási ütem, illetőleg hasonló teljesítményértékelés esetén a fogvatartott jogosult legyen reintegrációs őrizetre vagy feltételes szabadságra bocsátásra, amely csak akkor lenne megvonható, ha valamilyen jelentős, indokolt negatív tényező merült fel.

2. Részletes észrevételek

16. §

Álláspontunk szerint indokolt és előremutató, hogy a képviselőlet ellátásra meghatalmazott nem jogi képviselővel való kapcsolattartás időtartama nem a reintegrációt szolgáló kapcsolattartási formák időtartamába számít bele. A két jogintézmény jellege és célja egymástól eltérő, így megalapozott azok külön való kezelése is.

17. §

Szükséges lehetővé tenni a fogvatartott személyes adataihoz való hozzáféréseinek, tájékoztatáshoz fűződő jogának érvényesítése, jogorvoslati jogának biztosítása, valamint a reintegrációs intervenciókban való együttműködése biztosítása érdekében, hogy a kockázatelemzés iratait és a kockázatértékelési jelentést megismerhesse.

Ezen elvek érvényesítése érdekében meglátásunk szerint indokolt, hogy főszabályként legyen megismerhető a fogvatartott és védője számára a kockázatértékelési jelentés. Amennyiben ennek ismertetése valamely más személy jogait vagy *jogos* érdekét sértené, indokolt, hogy a fogvatartott és képviselője az iratok és tények kivonatát, összefoglalását, és azon információkat, tényeket megismerhesse, amelyek nem sértik mások jogait vagy jogos érdekeit. Egy ilyen irányú szabályozás az, amely teljesíti a szükségesség és arányosság követelményét, nem túlzóan korlátozó a fogvatartottra vonatkozó személyes, jellemzően érzékeny adat tekintetében sem.

22. §

A fogvatartott tisztességes eljáráshoz való joga sérelmének elkerülése érdekében lehetővé kell tenni azt, hogy még a bírósági döntés előtt kellő időben hozzáférjen az iratokhoz. Az iratokhoz automatikus hozzáférés indokolt, amelyet garanciális módon kell biztosítani. A kérelemhez kötöttség a tapasztalatok szerint túlzó korlátozást jelent, mert az a gyakorlatban azt eredményezi, hogy a fogvatartottak nem vagy nem kellő időben férnek hozzá az iratokhoz.

Az iratokhoz való hozzáférés automatikus biztosításának lehetőségét valamennyi, a fogvatartott jogait érintő, különösen azok korlátozását, kedvezmények megvonását eredményező eljárásban indokoltnak tartanánk.

23. §

A befogadó környezet meghatározásából hiányzik az otthonápolási őrizet töltésére kijelölt lakás, amelyet a gyakorlatban az otthonápolási őrizetről szóló döntés esetén a jogalkalmazó vizsgál és a döntésének szempontját képezi.

25. §

A felsorolt vizsgálati szempontok (92. § (2)) között nem látszik, hogy a bűnelkövetés kockázati tényezői mellett a protektív faktorokat is vizsgálnák, holott ezek értékelése elengedhetetlen az objektív helyzetfelméréshez. Mindemellett az elítélt vizsgált *kriminológiai jellemzői* jelentése további meghatározást tesznek szükségessé.

Meglátásunk szerint indokolt a határozatnak 92. § (6) kötelezően részévé tenni a vizsgálati jelentést (illetve annak az elítélt számára is megismerhető részét), ennek hiányában a határozat indokolásának részévé tenni a jelentésben foglaltak legalább lényegét vagy annak következtetéseit, főbb megállapításait (összhangban a 17. §-hoz tett észrevételekkel), valamint azt is, hogy a jelentésben olyan információk szerepelnek, amelyeket a fogvatartott nem ismerhet meg, mert azok mások jogaira, jogos érdekére veszélyesek lehetnek.

A (9) szakaszban foglalt tájékoztatásnak írásbelinek kell lennie. Meglátásunk szerint elengedhetetlen, az indokolt döntésre vonatkozó kötelezettségből fakad, hogy a fogvatartott számára rendelkezésre kell bocsátani egy olyan dokumentumot, amelyből megismerheti és ellenőrizheti a bv-n belüli életét meghatározó szabályok kialakításának indokát. Továbbá elengedhetetlen, hogy a reintegrációs programokról írásbeli tájékoztatás álljon a rendelkezésére.

A gyakorlati jogalkalmazás nyomonkövetése és továbbfejlesztésének lehetősége miatt indokolt, hogy a KKMI éves jelentést is készítsen az adatokról, tendenciákról, felmerült nehézségekről és eredményekről. (94.§ (2))

26.§

Álláspontunk szerint indokolatlan és az arányosság szempontját sem érvényesíti, ha bizonyos fegyelemsértések esetén azonnal és két kategóriára terjedhet a visszasorolás. Ez különösen aggályos, amikor egymással nyilvánvalóan arányban nem álló cselekmények esetében (pl. terrorcselekmény, ill. egy SIM kártya birtoklása) is sor kerülhet hasonló „ideiglenes” szankcióra. Meglátásunk szerint az újonnan beiktatott fegyelemsértések esetén, amelyek jelentősen kisebb súlyúak, mint a korábbi tervezetben lévők, legfeljebb egy kategóriával való visszavetés lehet indokolt intézkedés.

Az elítélt fegyelmi felelősségének hiánya esetén elengedhetetlen, hogy a közbenső visszasorolás intézkedés eredményeként elvesztett kedvezmények indokolatlan nélkülözését kompenzálják, különösen, ha az eljárás hosszabb időt vett igénybe. A kompenzációs rendszer kidolgozása jogalkotói feladat.

28. §

Álláspontunk szerint a lakcímhez legközelebb eső bv. intézetben végrehajtott büntetés (97. § (1)) koncepciója meghaladottá vált. Ezt a gyakorlat is visszajelzi, hiszen nagyon gyakran a bv. rendszer nem a földrajzi preferencia szerint helyezi el a fogvatartottat. Tudomásunk szerint a lakóhelyhez legközelebb eső bv. intézet kijelölését elsősorban a családtagok látogatásának elősegítése indokolhatja, amely helyes koncepció. Ugyanakkor a gyakorlat azt mutatja, hogy egyrészt a bv. szervezet nem képes a törvény elvárásának teljesítésére (bizonytalán ez enyhülni fog a módosítások hatályba lépésével), másrészt pusztán a lakcím vizsgálata félrevezető is lehet (mert pl. a fogvatartott évek óta nem ott lakik, tartózkodik ott, vagy csak az elhelyezés miatt jelent be lakcímet az elhelyezésre „kiválasztott” bv. intézet körzetébe). A lakcím, mint irányadó szempont helyett indokolt lenne a fogvatartott reintegrációját támogató családi kapcsolatok fenntartását elősegítő területen lévő bv. intézet szerinti elhelyezés, amennyiben a fogvatartott úgy nyilatkozik, hogy őt a családtagjai látogatni fogják vagy a szabadulása, intézetből való eltávozása miatt indokolt a szabadulás várható helyéhez, így feltehetően a családhoz közel elhelyezni.

Meglátásunk szerint (4) indokolatlan a bekezdésben meghatározott főszabály alóli kivétel. Ez az eleve összetett besorolási rendszert tovább bonyolítja, áttöri az elveket, kazuisztikusabbá teszi a szabályozást, amely nyilvánvalóan éppen szembe megy az eredeti céllal. A főszabály alóli kivétel a rendszer elfogadottságát nehezíti, a személyi állománynak többletfeladatot ad. A kockázatelemzési vizsgálatnak eleve ki kell mutatnia, hogy mely kategória megfelelő a fogvatartottnak, ha abban ő nem képes alkalmazkodni, akkor bizonyosan indokoltá válik a visszasorolása. Így a vizsgálat elveit áttörő alszabály beiktatása nemcsak nehézséget okoz, hanem feleslegesnek is tűnik.

Indokolatlan korlátozásnak (5) minősül az, hogy a fegyház fokozatú elítélt soha nem kerülhet I. kategóriába. Ha ezt elfogadjuk, akkor az emberek változásra való képességébe vetett hitet kérdőjelezzük meg. A fogvatartott számára pedig azt az üzenetet közvetíti, hogy a reintegrációjában, változásában nem hisz teljességgel az állam, erre nem ad esélyt. Meglátásunk szerint a jól működő, progresszív rezsimszisztemnek azt kell eredményeznie, hogy I. kategóriába csak az a fegyház fokozatra ítélt személy kerülhet, aki valóban és bizonyítottan végigment a teljes rezsimszisztemen és jelentős fejlődése tapasztalható, soron következő szabadulása pedig indokolja, hogy kedvezményekben (bármilyen a törvényben meghatározott kedvezményben) részesülhessen.

Ugyanezek az érvek vonatkoztathatók a tész-t töltő fogvatartottra is (7), akinek szabadulása nem kizárt a törvény szerint a kegyelmi eljárás eredményeként, illetve, ha erre nem is kerülhet sor, önmagában a büntetésének jellege nem indokolhatja, hogy korlátozva legyen az előmenetele, ennek keretében pedig akár a bv.-n kívüli tartózkodása is. A rezsimszisztemnek kell annyi garanciát adnia, hogy valóban csak az a fogvatartott kerülhessen a legkedvezőbb fokozatba, akivel kapcsolatban a vonatkozó rezsimszisztemi biztonsági előírásai megfelelőek, de annak minden előnyé is kihasználhatja, ha erre jogosulttá válik.

Ugyanígy, indokolatlannak tartjuk, hogy ha egy fogvatartott elérte az adott fokozatot, akkor ne kapja meg a kedvezményeket, ez motivációs szempontból is fontos, továbbá, ha ezt kizárjuk, akkor annak a lehetőségétől iktatjuk ki, hogy esélyt, bizalmat kapjon a változásra. A főszabály alóli kivétel a rendszer zártságát, logikusságát kezdi ki, plusz terhet jelent az állománynak adminisztrációs és szakmai reintegrációs szempontból is.

30. §

A 98. § (4) bekezdésében meghatározott lehetőség, miszerint szigorúbbak is lehetnek bizonyos előírások, ugyancsak felborítják a rendszer zártságát, gyengítik a belé vetett bizalmat, kiszámíthatatlanságot hoznak. Aggályos, hogy a jogszabály nem határozza meg, hogy milyen feltételek érvényesülése esetén lehetnek szigorúbbak a szabályok.

Meglátásunk szerint, ha a törvény előírja a speciális részleg létrehozását (5), akkor azok kialakítása nemcsak lehetőség, hanem kötelezettség kell, hogy legyen, hiszen nyilván a gyakorlati szükség indokolja,

hogy bizonyos csoportú fogvatartottaknak legyen külön részlege. Jellemzően nem a biztonság által kötelezővé tett részlegek (pl. HSR) kialakításával adós a jogalkalmazó, hanem a speciális igényű, sérülékeny fogvatartottak számára biztosítandó részlegek vagy kellő férőhely, ami hiányzik (pl. drogvizsgálat, pszichoszociális, stb.).

Nem érthető (99. §) a számunkra, hogy miért indokolt az a kettősség, hogy míg a jutalmazás alapján nem szerezhetsz fogvatartott kreditpontot, addig a fegyelemsértéssel veszíthetsz kreditpontot, és egyéb kedvezmények (pl. feltételes, reintegrációs őrizet) tekintetében is hátrányosan minősül a fegyelmi büntetés, tehát az kettős büntetést eredményez.

Azt javasoljuk, hogy az elítélt ne csak akkor legyen jogosult kreditpontoszerzésre (99. §), ha reintegrációs programok nem állnak rendelkezésre, hanem akkor is, ha önhibáján kívül nem tud részt venni szabadidős, oktatási, képzési, vallási, önkéntes vagy egyéb hasonló tevékenységben.

A (4) bekezdés jól megfelel a módosítások céljának és jellegének, elősegíti az átlátható és valóban progresszív rezsimszabályozást. Meglátásunk, hogy valamennyi kategória és valamennyi fogvatartott esetében biztosítani kell, hogy a legkedvezőbb, I. kategóriába kerülhessen és ott valamennyi lehetőséget igénybe vehessen, amennyiben arra jogosultságot szerez.

Álláspontunk szerint indokolatlan az egy éves „várakozási idő” megállapítása az kategória-előresorolásnál (99. § (9)). Ez a hosszú idő motivációt vesz el, különösen a szabadságvesztés büntetés első évében, amely az egy évhez közeli időtartamú büntetést töltők esetében különösen hátráltató nemcsak a fogvatartott, hanem a személyi állomány számára is, amely eszközt veszít a fogvatartott kezelésére. Ugyancsak indokolatlanul hosszúnak tűnik az egyéves időtartam a szigorúbb besorolás felülvizsgálatára (11)).

Meglátásunk szerint a felsoroltakon túl (100. § (2)) indokolt a fogvatartott tájékoztatása arról is, hogy milyen tevékenységért lehet kreditpontot szerezni, illetve elveszíteni, milyen tevékenységekért kaphat „extra” pontokat, mennyi lehet a megszerelhető, elveszíthető kreditpontok száma és az ehhez szükséges időtartam. Elengedhetetlen, hogy a tájékoztatás írásos legyen és kellően egzakt a jogszerűség ellenőrizhetősége miatt.

A 101. §-ban a jogalkotó feloldaná a szigorú elkülönítési szabályokat. E törekvés gyakorlati indokoltságát értjük, és egyet is értünk, azzal hogy adott esetben vannak olyan közös jellemzői egy csoportnak, amelyek indokoltan írják felül a kategóriák szerinti homogén csoportbesorolást. Ugyanakkor a tapasztalat azt mutatja, hogy sok esetben a fogvatartottak számára a legfontosabb szempont az – különösen a nem agresszív, kisebb súlyú cselekményeket elkövetők, sérülékenyebb személyek számára –, hogy ne kerüljenek veszélyes vagy annak tartott, más habitusú, konfliktusos személyekkel közös elhelyezésre. Így a meglátásunk szerint fontos lenne a heterogén csoportokat szegmentálni és valamifajta elkülönítésre figyelemmel lenni. Ez különösen igaz az egészségügyi szempontú elhelyezés esetén, ahol jellemzően a többi speciális részlegen megfigyelhető közös jellemző hiányzik, hiszen csak a betegség, ami valamennyi érintett aktuális tulajdonsága.

A szegmentálás hiánya arra a nem kívánatos eredményre is vezethet, hogy a bv. szerv a kevésbé konfliktusos, jól együttműködő személyeket helyezi el a részlegeken, vagy csak őket munkáltatja, csak nekik teszi lehetővé a programokon való részvételt, stb. és indirekt módon kizárja a nehezebben adaptálódó, pszichés nehézségekkel küzdő és esetleg pont jelentősebb, intenzívebb segítségre szoruló fogvatartottakat a kedvezőbb bánásmódból, programokból.

A dohányzó-nem dohányzó elítéltek elhelyezésének felülvizsgálata meglátásunk szerint segítheti a gördülékenyebb elhelyezést, a szabályozás illeszkedik a kor elvárásaihoz és figyelembe veszi a fogvatartottak szokásait is.

Tekintettel arra, hogy a 102. § (4) bekezdése nem tesz különbséget az I. és a II. kategória között a progresszivitás csorbát szenved, legfeljebb helyi „szokásjog” alakíthatja ki az eltérő szabályokat, bánásmódot, ami nem kívánatos.

31. §

Meglátásunk szerint az átmeneti részlegesen elhelyezett fogvatartottak esetében (3) az egyes kedvezmények kivételes alkalmazása nem indokolt, hiszen jellemzően a fogvatartottak már „bizonyítottak”, szabadulásuk a közeljövőben várható, így a korlátozás túlzó.

32. §

Előremutató az egyéniesített szabályozásra törekvés. (Itt és a hasonló nyitott jellegű szabályozás esetén különösen indokolt a jogintézmények alkalmazásának, annak gyakoriságának nyomonkövetése.)

36. §, 38. §, 40. §

Egyetértünk a módosítással (109. § (1)), a kategória meghatározás szűkítésével. Ugyancsak támogatandó, hogy az első alkalommal végrehajtandó szabadságvesztésre ítélt fogvatartottak esetén a fogvatartott a családi kapcsolatai fenntartásához segítséget kap. (109/B§ (3)) (Itt és a hasonló nyitott jellegű szabályozás esetén különösen indokolt a jogintézmények alkalmazásának, annak gyakoriságának nyomonkövetés.) Méltányos és elismerendő szabályozás a fogvatartott kreditpontjai jóváírásáról szóló szövegtervezet. (110. § (4)).

43-44. §

Meglátásunk szerint indokolt a maximális pénzösszeget meghaladó összeg célzott kiétkezésre elkülönített számlára való utalása és ezen való nyilvántartása, tekintettel arra, hogy ez biztosítaná a befizető rendelkezési jogát, továbbá az utóbbi esetében is eszközölhetőek a fogvatartott beleegyezése esetén levonások. (130. § (2)) Itt szükséges megjegyezni, hogy rendkívül aggályos, sérti a fogvatartott tulajdonhoz fűződő jogát az, hogy a számára megítélt kártalanítási összeggel nem rendelkezhet szabadon. Továbbá a gyakorlat szerint a méltányosságból engedélyezett felhasználás csak rendkívül korlátozott körben érvényesül.

46. §

Az egészségügyi helyiségek megfigyelésével kapcsolatban indokolt megjegyezni, hogy elfogadható a szabályozás tartalma, ugyanakkor rendkívül sok panasz érkezik az MHB-hoz arról, hogy az orvosi vizsgálatokon jelen vannak az állomány tagjai, amely különösen olyan esetben elfogadhatatlan, amikor a fogvatartott az állomány részéről érte bántalmazás panaszával érkezik az orvoshoz. Valamennyi esetben indokolt – a CPT által is támogatott módon –, hogy a felügyelet csak szükség esetén, annak nem érintett tagjai, az orvos kifejezett kérésére legyenek jelen. Ennek szabályozása jogalkotói feladat.

50. §

Előremutatók a kapcsolattartási minimumokra vonatkozó szabályok (a továbbra is fennálló jelentős aggályokon – 69 forintos percdíj, plexi, kevés családi beszélő, stb. – túlmenően). Meglátásunk szerint a beérkező panaszok által alátámasztott módon indokolt lenne, ha a fogvatartottnak legalább egy családtagját erre vonatkozó a befogadási eljárás során megkérdezett és jelzett fogvatartotti szóbeli igény esetén kapcsolattartóként a büntetés megkezdését követő 8 napon belül rögzítenék vagy ebben a határidőben lehetőséget biztosítanának a kapcsolattartásra. Jelenleg ugyanis sok esetben 30 nap vagy akár még több idő is eltelik, mire a kapcsolattartók nyilvántartásba vétele megtörténik, és eddig az időpontig súlyos aggodalmak között telik a büntetés mindkét fél számára, ami a személyzet tekintetében sem előnyös, hiszen feszültséget szül.

54. §

A látogatófogadás szabályai között indokolt biztosítani, hogy igény esetén kötelező legyen, hogy legalább 3 havi gyakorisággal a fogvatartott hétvégén fogadhasson látogatót, mert a hétköznapi látogatás a

messzebb lakó, vagy munkavállaló családtagoknak és iskolába járó gyermekeknek rendkívüli nehézséget jelent, sokszor nem megoldható.

Megismételjük, hogy előremutató a családi beszélő kötelező biztosítása. Ugyanakkor az MHB-hoz érkező hozzátartozói megkeresések alapján bizonyos, hogy a kiskorú gyermekkel nem rendelkező fogvatartottak, édesanyjukkal, feleségükkel, vagy a fiatalkorú fogvatartottak számára szüleikkel való találkozás, nagykorú gyermekkel való családi beszélő, egymás testi érintése rendkívül nagy jelentőséggel bír, erős motivációs eszközt jelent a kapcsolattal rendelkező fogvatartottak számára, a család megtartó erejét erősíti. Ezért indokoltnak tartjuk, hogy valamennyi fogvatartott számára, amennyiben ezt biztonsági okok nem zárják ki, kötelezően biztosított legyen az éves minimális számú családi beszélő, amelyet csak indokolt határozattal lehet megtagadni.

56-57. §

Megismételjük a bevezetőben feltüntetetteket: a jogintézmények gyakorlati alkalmazása, annak „valós létezése” érdekében, arra való tekintettel is, hogy azok a visszaesés csökkentését célozzák, különösen indokolt a jogalkalmazás, a jogintézmény biztosítása gyakoriságának nyomonkövetése, illetve annak fogvatartotti létszámhoz, kategóriához kapcsolódó arányszám meghatározása, amelytől való elmaradást indokolnia kell a bv. szervnek.

59. §

Meglátásunk szerint a kreditpont jóváírás az otthonápolási őrizet esetében is indokolt és hasznos jogintézmény lenne.

63. §

A kreditrendszer alkalmazásának kizárása a pénzbüntetés és közérdekű munka helyébe lépő szabadságvesztés esetén aggályos lehet, hiszen az akár több évet szabadságvesztésben töltő fogvatartottak így nem vagy jelentősen nehezebben motiválhatók, és hátrányosabb helyzetbe kerülnek, mint a kedvezményekre a kreditek megszerzésével jogosulttá váló, egyébként feltehetően súlyosabb bűncselekményt vagy személyükben veszélyesebb fogvatartottak.